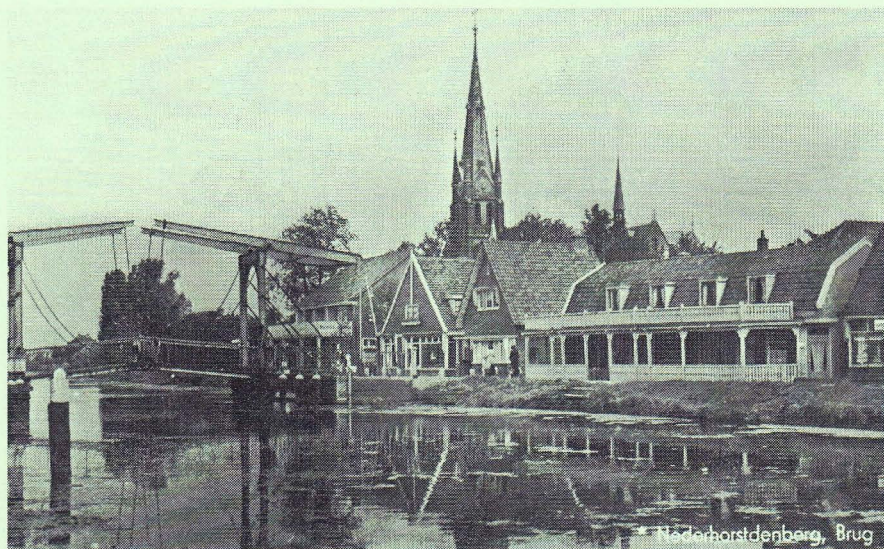

WERINON

UITGAVE VAN DE

HISTORISCHE KRING • NEDERHORST DEN BERG

JUNI 2003 • NR 50

Nederhorst den Berg, Brug

Historische Kring Nederhorst den Berg

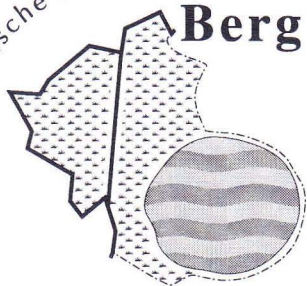
Bestuur	Voorzitter	J.E. Jansen, Dammerweg 15E 1394 GJ NdB, tel. 0294-254152
	Vice-voorzitter	H.J. Veldhuisen, J. van Ruysdaelstraat 1 1394 GH NdB, tel. 0294-253231
	Secretaris	A.M.E. Baar, Torenweg 9 1394 BE NdB, tel. 0294-251804
	Penningmeester	C. Schoordijk - Snoek, Vincen van Goghstraat 6 1394 BE NdB, tel. 0294-253119
	Ledenadministratie	M. Overmars, Turfstekerslaan 4 1394KZ NdB, tel. 0294-254643
	leden	J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394CX NdB, tel. 0294-254309 R.J. Verkaik, Pieter de Hooghlaan 24 1394 GK NdB, tel. 0294-254317
Redactie		G.J.M. Baar, Zoddeland 26 1394 KR NdB, tel. 0294-254368 T. Griffioen, Kuijerp pad 6 1394 DA NdB, tel. 0294-254106 J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309
Digitale bewerkingen		A. van der Velden, Jan Steenhof 39 1394 GA NdB, tel. 0294-252018
Ontwerp Omslag		Piet Griffioen
Lidmaatschap		€ 12,50 per jaar Bankreknr. 32.82.24.138 RABOBANK Nederhorst den Berg
Informatie en documentatie		Maandagavond van 19.30 tot 21.30 uur Bovenverdieping, Sporthal De Blijk.
E – mail Internetadres		hkndb@hetnet.nl www.historischekring.nl

ISSN 1389-319X

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur.

Nederhorst den Berg

Historische Kring

juni 2003, nummer 50

jaargang 13

opgericht januari 1988

Inhoud

Mededelingen en Berichten		2
Boek-en-Berg	Jan Baar	10
Van de kaart	Ruud Verkaik	15
De Herberg in Overmeer	Anneke van der Werff	16
Een vaandel voor de Landstorm	Jan Baar	20
Er wasch eens...de oorlog (slot)	Monique Klarenbeek	30
Heden verleden en hoe de Zondag te besteden	Gerard Baar	39

Foto omslag

Reevaart met brug (1943)

Collectie HKNdB

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

PROGRAMMA 2003

- Vrijdag 17 oktober 2003: “Boerderijen in Nederhorst den Berg”. Dialezing door mevrouw Els van Damme.
- Vrijdag 3 oktober: sluitingsdatum voor het inzenden van foto's voor de fotowedstrijd “Boerderijen in Nederhorst den Berg. Leven, werken en wonen”.
- Oktober 2003: verschijning speciale editie van Werinon: “Boerderijen in Nederhorst den Berg”.
- Vrijdag 24, zaterdag 25 en zondag 26 oktober: Expositie “Boerderijen in Nederhorst den Berg” in de Bergplaats.

DE GEHEIMEN VAN NEDERHORST DEN BERG

Het artikel “Tijdreizen in een familieverleden” van Peter Spruijt in Werinon 49 zorgde voor aardig wat leuke reacties. Een kleine rechtzetting moet hier wel volgen: het kind op de foto op pagina 15 is een kleindochter van Kees Schoordijk, die links op de foto staat. Enige lezers vroegen, op welke boerderij nu eigenlijk de familie Spruijt geboerd had. Dat is de boerderij “Vechthoeve” op het Grote Eiland, Eilandseweg 18, nu bewoond door de familie Bert Nagel. De huidige boerderij werd gebouwd in 1914, nadat de voorgaande boerderij-door brand verwoest was.

De kloosterzuster (pag. 18) is Gerritje, dochter van het echtpaar Schoordijk. Haar kloosternaam was Paterna. Zij trad in in de Orde van “Onder de Bogen” te Maastricht en werkte o.a. als verpleegster in het RKZ te Hilversum.

SCHRIJVERSCURSUS

Enkele leden hebben zich al aangemeld voor de cursus “Schrijven van een historisch verhaal” te organiseren door de HKNdB in het najaar. Deze enthousiastelingen bieden tezamen echter nog niet voldoende basis om al aan het regelen te gaan. Er moeten meer geïnteresseerden zijn voor een dergelijke onderneming in Nederhorst den Berg of omgeving. Niet-leden mogen zich natuurlijk ook aanmelden.

Geef U op bij het secretariaat Mevr. A.M.E. Baar, tel. 251804 of bij Jan Baar, Kerkstraat 6, tel 254309.

Schroomt niet! Grijpt deze kans!

FOTOWEDSTRIJD

“Boerderijen in Nederhorst den Berg. Leven, werken en wonen.”

Dit is het thema van de Fotowedstrijd, die de HKNdB organiseert vanwege het Jaar van de Boerderij. Van alles wat ook maar enigszins met dit onderwerp te maken heeft, kan een mooie foto ingezonden worden, die meedingt naar de prijzen.

De voornaamste punten uit het reglement:

Minimum formaat 18 bij 24 cm, maximum 30 bij 40 cm

Geen digitale of bewerkte opnames

Maximaal 5 deelnemende foto's per deelnemer.

De ingezonden foto's worden in principe eigendom van de HKNdB

Prijzen: Waardebonnen voor fotoartikelen

Sluitingsdatum vrijdag 3 oktober 2003

Een volledig reglement is af te halen bij Drogisterij “Elysa”, Brugstraat.

Inlichtingen en reglement: Marijke Overmars-Duindam, Turfstekerslaan 4, tel. 254643 en Jan Baar, Kerkstraat 6, tel. 254309.

Alle ingezonden foto's zullen te zien zijn tijdens de expositie “Boerderijen in Nederhorst den Berg” in de Bergplaats, 24 t/m 26 okt. 2003.

WERINON 50

Onze Kring bestaat dit jaar 15 jaar. In de eerste jaren vond het contact tussen de leden hoofdzakelijk plaats door een briefje met de aankondiging van activiteiten. Toen het ledental groeide, ontstond behoefte aan een gestructureerde informatiestroom. Er werd periodiek een blaadje (A4-tje) rondgestuurd.

Deze oplossing was uiteraard tijdelijk en primitief.. De Kring verdiende een beter contactblad. Onder supervisie van Jan Baar ontstond een goed periodiek verschijnend blad. Tineke Griffioen en Gerard Baar werden ingeschakeld en de “redactie” was rond, een kleine kern die nu nog steeds veel werk verzet. Het eerste nummer verscheen in februari 1991.

Toen de naam nog. Graag pakkend en goed in de mond liggend, niet te lang en eigen aan de Kring. Allerlei suggesties deden de ronde, de redactie schreef een prijsvraag uit, maar uiteindelijk werd toch gekozen voor een eigen idee: WERINON, de hoogst waarschijnlijk oudste naam van de huidige nederzetting Nederhorst den Berg!

Als bestuur zijn wij gelukkig met de gekozen vorm en de eigen naam. De kwaliteit die de redactie weet te bereiken geeft onze Kring een goede naam, de medewerkers en onderzoekers leveren gedegen werk af en weten de lezer te boeien. Werinon is een begrip, de 50^e editie hebt u nu in de hand!

Diep in ons hart gekeken zouden wij ons blad wel wat luxer willen uitvoeren, de kosten die daaraan verbonden zijn schrikken echter af. Wel is de laatste jaren met behulp van de voortschrijdende techniek een verbetering doorgevoerd en wordt niet meer handmatig gekopieerd.

Voor de zgn. "themanummers", zoals over Petersburg en straks over de boerderijen, maken wij graag een uitzondering. Dit zijn echt pronkjuwelen in de Werinon-collectie! Met een verzorgd drukwerk wordt extra uitstraling bereikt.

Ik wens de redactie en uiteraard de Kring van harte geluk met het verschijnen van dit "jubileumnummer".

Jaap Jansen

Voorzitter Historische Kring Nederhorst den Berg

LITERATUUR

Commissie voor de Vecht en het Oostelijk Plassengebied

Vecht Visie. Deelstudies: Nieuw Vechts wonen/Het Horstermeer/Belvedere
Bouw-locaties.

Commissie voor de Vecht en het Oostelijk Plassengebied

Vecht-vade-mecum. Over verandering en ontwikkeling in de Vechtstreek.

Elisabeth den Hartog

De oudste kerken van Nederland. Van kerstening tot 1300.

Leo Wenneker

De ramen van de H. Maria Hemelvaartkerk te Nederhorst den Berg.

NCV

Volkskunde. De rituelen van het dagelijks bestaan (Ned. Centr. Voor
Volkscultuur).

NCV

Het boerenerf als brandpunt van natuur, landschap en cultuurhistorie.

NCV

Vragen over vroeger. Handleiding voor het maken van historische
interviews.

F. Egmond

Nederland in de maak. De ontwikkeling van het landschap (Waanders, Zwolle).

H. E. Kuylman

De boerderij (Herdruk Verkade-album)

Jan van der Heijden/Bas van Diest

Wiegmans & Wigmans. Villa Amuda HK Stad Muiden.

Ton Coops

Het Bos van Blaauw; biografie van een 's-Gravelandse buitenplaats.

Johan Frieswijk

Friese kolonisten in de Horstermeerpolder. TVE mei 2003.

EXPOSITIES

Boerderijen in Nederhorst den Berg

Nederhorst den Berg, De Bergplaats, 24 t/m 26 oktober.

Siertuin Gooilust

's Graveland, Zuidereinde 47, dinsdag- en zaterdagmiddag 13.00-16.30 uur.

Het jaar van de boerderij

Huizen, Huizer Museum Het Schoutenhuis, t/m 25 oktober.

Pracht en praal van de Paus. Schatten uit het Vaticaan

Utrecht, Catharijneconvent, 11 september/30 november.

Panorama Laren. Laren als schilderdorp

Laren, Singermuseum.

Historisch Palet, schilderijen, prenten en oorkondes uit eigen collectie

Blaricum, Historische Kring, Brinklaan 2 a, zaterdag 14-16 uur.

Prins Hendrikpark

Bussum, Historische Kring, t/m 20 juni, woensdag en vrijdag.

OPROEP DWR

(Dienst Waterbeheer en Riolerings van het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht).

De DWR zou graag te weten komen of er tijdens de watersnood in de Horstermeer van juni 1987 filmbeelden of video-opnames gemaakt zijn. Als U hier iets meer van weet, wordt u vriendelijk verzocht contact op te nemen met Marieke Verheul, Middenweg 24, 1394 AK, tel 251911.

“KUNST OF KITSCH”

Dinsdagavond 8 april. De voorzaal van “’t Spiegelhuys” was haast te klein om allebelangstellendeteherbergen. Detafels waarop demeegebrachte “schatten” uitgestald moesten worden, waren overvol. De heer De Jong, conservator van het Westfries Museum in Hoorn, stond voor een zware taak. Hoopvolle verwachtingen kon hij zomaar de bodem inslaan en hij kon de bezitter van “zo maar iets leuks” even een gevoel van rijkdom geven. Het begin was veelbelovend: een mooie amfora van plateel, een Jugendstilvaas van rond 1900, bleek een ware kunstschat; ondanks een klein schilfertje bedroeg de waarde zo ongeveer € 4000,-. Heel wat voorwerpen van plateel, porselein en ander aardewerk passeerden de revue, vaak met een korte historische toelichting of een achtergrondverhaal. Opvallende spullen waren verder nog een koperen houtbak van weinig waarde, misschien ook omdat niemand meer zo’n ding wil poetsen, een citroenpers uit de tijd van Kaiser Wilhelm, “haast te mooi om waar te zijn”, een zilveren naaldenkoker met een waarde van minstens € 600,- een Armenbus, “een echt museumstuk”, een “Rivierenlandschap” uit de Romantische School van ca 1850 en nog veel meer interessante, aardige en leuke spullen kregen de nodige aandacht. Zonder twijfel hebben een aantal aanwezigen hun beoordeelde “schat” nog voorzichtiger naar huis gedragen, dan ze op de heenweg al gedaan hadden. Velen zullen ook met een iets andere blik dan voorheen hun bezit bekijken, of het nu om een kitschding gaat of om een kunstvoorwerp.

JAARVERGADERING MET BRUG EN TUIN

Tijdens de goed bezochte en vlot verlopen Jaarvergadering op 13 februari 2003 boden de heren Jan en Ben Pouw “van de brug”, de eerste getogen en de tweede geboren en getogen bij de brug, als zonen van de laatste brugwachter Jan Pouw, een maquette van dit roemruchte bouwwerk aan de HKNdB aan. Ben kwam op het idee en samen voerden de gebroeders het werk uit. Het resultaat is een fikse brug met veel details in de originele kleuren. Voorzitter Jansen dankte de heren hartelijk voor het geschenk en beloofde dat, zodra er een goede plaats beschikbaar was in een ruimer onderkomen, deze plek bestemd zou worden voor deze aanwinst.

Nadat de voorzitter de Algemene Ledenvergadering gesloten had, kreeg mevrouw Henny van der Wilt, de tuinvrouw van Kasteel Sypesteyn in Nieuw-Loosdrecht, het woord voor haar dialezing “De vier jaargetijden op Sypesteyn”. Enthousiast en beeldend vertelde ze van alles en nog wat over

haar werk en over de vele bijzondere bomen, planten, kruiden en bloemen, die in de kasteeltuin te vinden zijn. Ze verschenen bijzonder sfeervol in beeld, evenals uilskuikens, vleermuizen en de bonte specht. Als er onder de 40 aanwezigen mensen waren, die eigenlijk weinig met flora en fauna hadden, dan is er een gereede kans, dat ze er na deze avond anders tegenaan kijken.

WIE WEET WIE, WAAR EN WAAROM?

De nieuwe foto stamt uit de periode van 1910-1920 en is afkomstig van Mevr. M. Löwenthal-Bak, Amsterdam. We zijn benieuwd of iemand hier iets herkent in gebouw of personen. Er is ons totaal niets bekend van dit prachtige tafereel.

De fotokaart van de Booybuurt was een kopie, het origineel is in het bezit van F. Gons. De kaart is verzonden in 1928 naar de familie B. van Tricht in Haarlem met als afzender B.B. van Tricht, Overmeerscheweg B 86. We kunnen dus aannemen, dat de afzender daar ook woonde. Of er ook een Van Tricht op de foto staat is niet duidelijk. Waarschijnlijk gaat het hier om de eerste kabelradiodistributie in ons dorp, later voortgezet door Chris Gillissen aan de Dammerweg.

De zonen van Barend Baar moesten om de beurt onder het raam bij Van

Tricht luisteren of daar ook een ruis was. Barend, gek op muziek, was er als de kippen bij om mee te doen met die nieuwigheid.

Er kwamen ook reacties op, die gingen over de bewoners van het buurtje achter dit pand. Een hele lijst met namen van bewoners is nu aanwezig. De grote leegloop werd veroorzaakt door de nieuwbouw in Overmeer. Deze rug-aan-rug huisjes voldeden dan ook totaal niet aan iets, dat ook maar enigszins in de buurt kwam van modern wooncomfort en waren al geruime tijd onbewoonbaar verklaard.

Met dank aan: B. van Leeuwen-van Huisstede, J. Portengen-Pos, F. Gons, L. van Weeghel, J. Mulders-Baar.

VAKANTIE EN VERANDERING “INLOOPAVOND”

De werkruimte van de Historische Kring is van 30 juni t/m 11 augustus wegens vakantie gesloten.

In het nieuwe seizoen zal niet de maandagavond maar de donderdagavond de inloopavond voor leden en belangstellenden zijn.

De bezoektijd op donderdagavond van 19.30 tot 21.30 uur is nog steeds op de bovenverdieping van Sporthal De Blijk.

De eerste donderdag bij de HKND B zal zijn op 14 augustus 2003.

Dan is iedereen weer paraat.

SCHENKINGEN

- Oorkonde Pro Ecclesia et Pontifice Agnes Wiegmans (onderwijzeres), 27 nov. 1957 met bijbehorende medaille - M. Vendrig-Wiegmans
- Vier mappen Archief S. C. Nederhorst – A. Vendrig
- Foto Machineweg – Th. Veenman
- Sjaal met opschrift Gemeente Nederhorst den Berg – H. Holding
- 3 Foto's fam. J. Pouw/ Ben Pouw – B. Pouw
- Maquette van de brug – B. Pouw en J. Pouw
- Reclamebord J. Tinholt – R. v. d. Molen
- Foto schoolreisje O.L.S. Horstermeer, ca 1936 – T. v. d. Kemp
- Foto Uitstapje naar Nijmegen van v.v. Avance 22 juni 1934 – T. v. d. Kemp
- 7 Foto's Crescendo bij de opening van “De Notenkalk” – M.Spec- Kroon
- Foto's kruis- en kroonafname R.K.Kerk, 1 april 2003 – J. Baar
- 8 Panoramafoto's vanaf R.K. kerk – E.G.Baar

- Een ansicht uit het verleden – R.J. Verkaik
- Foto's G. Snel/Overhoek – M. Snel-Evers
- Computer – Solvay Pharma B.V., Weesp
- Toelichting en Voorschriften Bestemmingsplan "Dorpskern"
– T. Franssen, Loosdrecht
- Foto Gebr. Schoordijk – Monique M.C. Haazen

Van Mevr. M. Löwenthal-Bak, Amsterdam:

- 12 Foto's met onbekende personen
- Foto (c) Reevaart omstreeks 1959
- Feestliederen 1876/1893/1896/1906/1911 Van L. Pouw-Stalenhoef:
- Herinneringsbord 60-jarig huwelijk Pouw-Reinink
- 2 Foto's huwelijk Manus van der Velden en Jansje Cusell.
- Medaille IJscub Nederhorst den Berg, 3^e prijs
- 2 Foto's molen Ankeveensepad na bliksemingslag, ca 1950
- 1 Foto RKS VBO, ca 1936
- 4 Foto's sloop van het hek aan de Slotlaan (1947)

Van B. van Leeuwen-van Huisstede:

- Informatiegids Nederhorst den Berg 1975
- Gooi- en Eemlander 2 febr. 1985.
Artikel: "Verzetskruis voor Zusters Noodwang"
- Foto Koningin Juliana met Beatrix en Irene, verspreid in de oorlog

Van Hans Martin van 't Hof:

- 2 Pentekeningen "Vechtzicht/Reevaart" en "Brugzicht"
- 2 Pentekeningen Overmeer, Vreelandseweg 20/26
- 2 Pentekeningen Kasteel Nederhorst

Van Woningbouwvereniging Sint Jozef. E.G. Baar:

- Tabellarisch Kasboek 1920 t/m 1948
- Tabellarisch Kasboek 1963 t/m 1977
- 3 Huurboekjes 1953/1963
- Bewijs van Lidmaatschap
- Gewijzigde Statuten 1949
- Statuten 1979
- Statuten 1991
- Huishoudelijk Reglement 1991
- Overeenkomst Gemeente NdB/Sint Joseph over straten in
Overmeer-Zuid, I en II, 1956

BOEK-EN-BERG

Jan Baar

Dr. L. van Egeraat – Het onbekende Nederland (z.j.)

In de jaren vijftig waren steeds meer Nederlanders in staat een eigen auto te kopen of af en toe van een auto gebruik te maken. Het was dan natuurlijk prachtig en wijs om met familie of vrienden een dagronddrit te maken door bekende en onbekende delen van het naoorlogse vaderland. In veel gezinnen vormden autoritjes op de vrije zondag een grote attractie.

Het autotoerisme stond in die jaren nog in de kinderschoenen. Dr. Van Egeraat was een van de eersten, die op dat terrein de toeristische mogelijkheden zag. Na hem kwam de A.N.W.B. ook met de bekende autoroutes.

Het boekje over Utrecht/Noord-Holland/Friesland is het derde in een serie van vier. De deeltjes waren niet in de boekhandel verkrijgbaar, maar alleen, onder bepaalde voorwaarden, bij N.V. Nutricia – Zoetermeer.

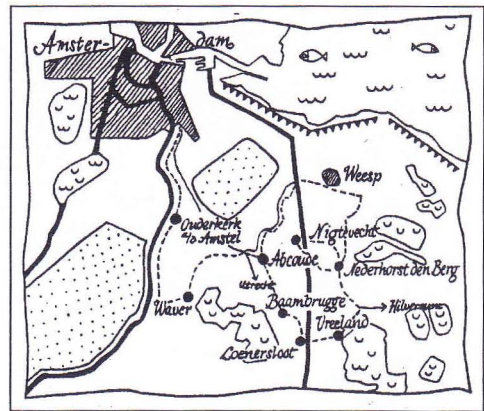
Een van de tien beschreven ritten door Noord-Holland voert de autotoerist door het landschap tussen Amstel, Waver, Angstel, Vecht en Gein (pag. 69-77). De route was niet bewegwijzerd.

Kennen Amsterdammers het gebied van de Waver en Het Gein?

Deze dagtocht vanuit Amsterdam (80 km) bracht de toerende automobilist, via de in 1954 gereedgekomen Utrechtse Brug, langs de Amstel naar Ouderkerk en verder naar De Waver - *“Hoe heerlijk rustig is hier het land! De koeien staan bijna tot hun buik in de boterbloemen”*- en naar Abcoude, *“een boeiend dorp, een prachtig gelegen dorp, waarop men eigenlijk op het eerste gezicht verliefd wordt. Kraakheldere huizen, water, veel bloemen en nogmaals water; Abcoude krijgt van ons een dubbel sterretje”*.

De rit voerde verder langs de Angstel via Baambrugge naar Loenersloot en over de brug van het Merwedekanaal naar Vreeland. Na Vreeland - *“het dorp heeft enige gelijkenis met Abcoude, wat dus een lof inhoudt”*- werd na 2 km links afgeslagen, *“de weg in die door een fris en schoongewapperd landschap voert naar het rustige, wat afzijdig gelegen en in één woord heerlijke dorp Nederhorst den Berg”*. Langs het Hilversums Kanaal, door Overmeer en langs de Reevaart werd de dorpskern bereikt. *“Als een staaltje landschapsregie van de eerste orde ligt er dan links en aan de overkant van het water (houten brug overrijden) een 12e eeuwse romaans kerkje uit tufsteen op een heuveltje.*

Aan de voet ervan staan witgekalkte schilderachtige huisjes. Jammer dat het hek zo vaak gesloten is, want het kerkje is een gedetailleerde bezichtiging waard. Het romaanse portaal aan de zuidzijde is voor Nederland bijna uniek. Op de zandstenen omlijsting van de noordelijke ingang staat een onvoltooid randschrift, dat nog niemand ooit bevredigend heeft kunnen beantwoorden, zelfs niet een Bilderdijk en een Van Lennep, die het herhaaldelijk geprobeerd hebben. De kerktoren is een verdedigingstoren, die dus oorspronkelijk alleen van binnenuit betreden kon worden om zodoende verdediging te bieden tegen aanvallers van buiten. De vensters aan de zuidzijde zijn klein en romaans, die aan de noordzijde groter en Middeleeuws, die aan het koor lang, smal en gotisch. De gekruiste boogfriezen duiden op de invloed van de kunst van de Noormannen.” De auteur zal niet bij de koster aangebeld hebben om de trappen naar de kerk te beklimmen, want aan het uitzicht vanaf de heuvel en het interieur worden niet veel woorden besteed.

Het gebied tussen Waver en Vecht.
In "Het onbekende Nederland".

Tegenwoordig is de heuvel gelukkig elke dag te beklimmen om van het mooie panorama te genieten. Het kasteel krijgt ook niet veel aandacht: "In de nabijheid van het kerkje vindt u het kasteel uit de 17^e eeuw, dat echter een nogal verwaarloosde indruk maakt". Erg dichtbij zal Van Egeraat wel niet geweest zijn, anders had hij waarschijnlijk wel duidelijker de zeer vervallen staat van het eens zo trotse kasteel beschreven. Enige jaren na dit bezoek kon de restauratie gelukkig krachtig ter hand genomen worden.

Na het bezoek aan de kerk op de heuvel ging het via de Voorstraat het Grote Eiland rond. "De weg is smal, maar wederom buitengewoon aantrekkelijk".

De asfaltweg ging over in een goedberijdbare grintweg, de Achterweg (nu Reeweg), en voorbij Wasserij De Overhoek. *”Daarna wordt ze weer asfalt en brengt ze u terug bij de rivier, en wel op een plekje dat ongemeen schilderachtig genoemd mag worden aan de overkant van het water ziet u Nigtevecht. Indien ik de autotoeristen die dit traject berijden de kost zou moeten geven, word ik er beslist niet armer van, want slechts weinigen zijn van dit sublieme traject op de hoogte! De smalle weg voert door tunnels en prieeltjes van groen, over de erven der boerderijen en tussen riet en koeien dóór.”*

De Kerkstraat anno 2003.

Het is niet waarschijnlijk, dat er op het Eiland echt over boerenerven gereden moest worden, dit lijkt een beetje op “dichterlijke vrijheid”. Van Egeraat is zeer lyrisch over Kuijerpolder en Vecht: *”Die laatste kilometers, die nu achter u liggen, zult u niet licht vergeten.”* Menig wandelaar, die de huidige Bommelsteinroute volgt, zal het daar volmondig mee eens zijn. Als Van Egeraat van elke wandelaar in de jaren 2000 één euro zou krijgen, dan zou hij daarmee een heel aardig zakcentje op kunnen strijken. Via Torenweg, Kerkstraat en Brugstraat – de Brillhoek werd pas eind jaren zestig aangelegd – gaat het over de houten brug over de Reevaart linksaf richting Weesp.

Over de Provincialeweg gaat het dan “langs Het Gein, een zeldzaam fraai binnenwatertje. Weids zijn de vergezichten en u vraagt zich wederom met verbazing af waarom dit stukje Nederland bij autotoeristen toch zo weinig gekend is.” Door Abcoude voert de route langs de andere oever van Het Gein naar de “autoweg” bij Weesp, waar richting Amsterdam ingeslagen kan worden.

De Eilandseweg in de jaren vijftig.

“Dit boek doet een willekeurige greep uit de schoonheden en bezienswaardigheden van het eigen land. Een willekeurige greep inderdaad, want aan heel wat aantrekkelijks gaan wij bewust voorbij. ... Het boek wil u tonen wat er buiten de platgetreden paden ligt. Het wil u bewijzen, dat het volstrekt niet nodig is om alsmaar dezelfde zondagsritten te gaan maken en dan in files achter elkaar te rijden.” Geheel overeenkomstig deze doelstelling, de automobilist kennis laten maken met onbekende delen van Nederland, schildert van Egeraat het landschap in grote lijnen, details komen niet in aanmerking, want je moet toch op de weg letten en je stapt tenslotte ook niet om de haverklap uit de auto. Weidse panorama's en schitterende natuurbeelden worden door hem beschreven, net zo als een romantisch schilder te werk gaat. Die schildert ook alleen de dingen, die in zijn kraam

te pas komen. Alleen het mooie wordt aangeduid, alles wat daar niet in past, wordt weggelaten. Veel aandacht is er steeds ook voor de wegen en verder voor alles wat vanuit de auto te bewonderen is.

Opvallend is, dat de schrijver geen enkel woord wijdt aan brug en Reevaart, het beeld, dat nu gezien wordt als het kenmerk, het “logo”, van Nederhorst den Berg in vroeger tijden.

“De lintbebouwing werd een der kwalen, die Nederland ging teisteren”, schrijft van Egeraat in de inleiding. Ongetwijfeld heeft hij zoiets gedacht als: “Daar heb je weer zo’n lelijke, rechte vaart met saaie lintbebouwing.” Tijd voor een wandelingetje van de Kerkstraat naar het kasteel en kasteelbos paste niet in de route, daar was geen tijd voor. Het toch zeer opvallende gebouw van de R.K. kerk krijgt geen enkel woord, terwijl er toch minstens twee keer aan voorbijgereden wordt; de neo-gotiek stond in die jaren niet zo hoog aangeschreven, de waardering voor die bouwstijl komt pas later. Ook de waterrijen worden niet vermeld, die passen natuurlijk niet in het mooie landschapsbeeld, ze worden als het ware “weggedacht”.

De schrijver Nescio was een van de Amsterdammers, die Nederhorst den Berg en omgeving wel al ontdekt had, hij had deze autoroute echt niet nodig. Op zijn fiets verkende hij het land tussen Amstel en Vecht en schreef daarover in zijn “Natuurdagboek 1946 – 1955”. In Werinon 30 is daar meer over te lezen in het artikel “De torens van Nederhorst den Berg.”

Autoroutes zoals deze in dit boek beschreven staan zijn wat uitgeraakt, ze belasten in de opinie van velen teveel het milieu en er zijn veel meer recreatiemogelijkheden. De routes hebben echter in die dagen erg veel betekend voor de groeiende groep van meer mobiele Nederlanders. De wijde omgeving lag open, de horizon kon verbreed worden.

VAN DE KAART (foto op de omslag)

Ruud Verkaik

De Reevaart met brug (1943).

Deze kaart uit de collectie van de Historische Kring toont de brug en omgeving gezien vanaf het eerste deel van de Voorstraat. De kaart werd door Dirk Portengen op 10 november 1945 verzonden naar een adres in Amsterdam.

De brug is nog volledig in gebruik, zowel voor het wegverkeer als voor de scheepvaart. In 1952 werd de ophaalbrug met stalen balken vastgelegd en kon de Reevaart niet meer gebruikt worden voor de doorgaande scheepvaart. In 1967 werd de brug ook gesloten voor zwaar verkeer. Tussen Voorstraat en Overmeerseweg, ter hoogte van de Brillhoek, was toen voor het gemotoriseerde verkeer al een dam in de Reevaart aangelegd. In 1969 volgde de demping van de ruim 300 jaar oude bochtafsnijding van de Vecht.

Het pand rechts op de kaart was in gebruik als herenkapsalon van Bornhijm, later Weiler. Daarna verplaatste Anton Wewer Sr. zijn dameskapsalon van de Vaartweg naar deze plek. Op oudere kaarten en foto's staat op die plaats de stalhouderij behorend bij de uitspanning. Het dorpscafé van Bornhijm pronkt nog met de mooie waranda. Het houtwerk is helaas verdwenen. Nu is het Chinees restaurant "The Golden Crown" er gevestigd. Dit bedrijf kan jammer genoeg niet buiten een lelijke aluminium schoorsteen, die nu hoog boven het oude gebouw uitsteekt.

Aan het begin van de Dammerweg, in het tweede pand, was de winkel van Peet Brinkers gevestigd. Het huis rechts, op de hoek van De Stolp (Vaartweg) is nog lang woonhuis gebleven, maar nu onderdeel van de zaak van Brinkers. Naast de winkel van Brinkers staat het "Bondshotel" van Van der Voorn, later omgedoopt tot "'t Wapen van Nederhorst", nu "'t Spieghelhuys", gelukkig weer wel met een mooie waranda.

De kerktoren van de R.K. kerk steekt fier boven dit dorpsbeeld uit. Anno 2003 staat de 49 meter hoge toren, tijdelijk ontdaan van kruis en kroon, compleet in de steigers voor de broodnodige restauratie.

De dames op de fiets hebben niet veel last van ander verkeer en de kinderen met de kar op de brug hoeven ook niet veel rekening te houden met andere bruggebruikers.

Rust en stilte, in het centrum van het dorp.

DE HERBERG IN OVERMEER (slot)

Anneke van der Werff

De makelaar Gerardus Blancke verkoopt de Herberg aan Johannus van Dijk Jr. tapper en herbergier.

De zaken gaan goed, want er zijn een paar schuldbekentenissen met hypotheek gevonden.

Gijsbertus de Kruif, bouwman te Oud Over (Loosdrecht), leent van Joh. van Dijk, kastelein te Overmeer f 600.-. Onderpand huis Oud Over.

Joh. van Dijk, broodbakker te Loenen, leent van (oom) Joh. van Dijk, kastelein te Overmeer f 2500.-.

In 1828 verkoopt Jannetje van den Heuvel, kasteleinse te Ankeveen aan Jan van Dijk Jr., Kastelein te Overmeer, huis, herberg enz. te Ankeveen voor f 600.-.

Hij koopt ook in 1848 van Willem van Holst een broodbakkerij aan de Reevaart. Er zit wel een eeuwigdurende erfpacht op aan Jonkvrouw C.J.A. Warin van f 7.- per jaar.

In 1856 laat Johanna van Schaik, weduwe van Pieter van Leeuwen, winkelier te Nederhorst den Berg, haar testament maken, ze laat alles na aan haar goede vrienden Joh. van Dijk, kastelein en Joh. van Nieuwenhoven, veehouder te Overmeer. In 1859 overlijdt Joh. van Dijk.

Pieter Bak, waarschijnlijk een nazaat van de vroegere eigenaar, koopt De Herberg op 30 november 1859. Op 14 december 1899 sterft Pieter Bak en het huis/café wordt gekocht in oktober 1900 door G. van der Poel voor f 5000.-. Ook hij is een belangrijk man in Nederhorst den Berg. Het huis heet nu koffiehuis van G. van der Poel te Overmeer. Tevens is hij kerkmeester van de R.K.kerk.

In 1923 is er een publieke verkoping van het koffiehuis van G. van der Poel tegen contante betaling.

Meubilaire en andere goederen: kasten, mangel, ledikant, billard, glaswerk, koffiehuiстаfels etc.. Gouden voorwerpen, etc..

Bezichtiging van 10.00 tot 1.00 uur; 16 juli.

Het wordt gecombineerd verkocht voor f 12.750.-.

De herberg komt nu in het bezit van J. Vriens, Oud-Over, Gem. Loosdrecht.

De heer J. Schriek wordt de nieuwe logementhouder en het heet nu café de Meerhoek.

De familie Van der Poel voor De Herberg in Overmeer rond 1900.

In 1925 hebben Burgemeester en Wethouders het moeilijk met het uitgeven van drankvergunningen. De Gemeenteraad wil het aantal drankvergunningen terugbrengen van 8 naar 5 voor het hele dorp. Er wordt geregeld gevochten in café's en de voorzitter zegt, dat er in Overmeer wel eens te veel misbruik van sterke drank wordt gemaakt en dat één vergunning wel genoeg is in Overmeer. De gemeente wil de eigenaren, die niet in het pand wonen, geen vergunning meer geven. De voorzitter zegt dat dit moeilijk te bewijzen is en aan die eigenaren wordt toch weer vergunning verleend.

In oktober 1925 dient het bestuur van de Horstermeerpolder een klacht in over de bouwvallige staat van de herberg. Bij instorting kan er puin op de weg komen en dus kunnen ook passanten geraakt worden en er kunnen ook balken in de kolk vallen, waardoor die verstopt kan raken. "Welke eigenaar laat zijn pand in zo'n miserabele toestand, dat anderen er door in gevaar komen," vraagt de burgemeester zich af. Het Waterschap heeft een schrijven van het gemeentebestuur gekregen, dat

door de bouwvalligheid van het pand een gevaar van instorting bestaat. Zij willen dit herstellen, maar ook de kosten afwentelen op de eigenaar.

Brief aan de heer Vriens, Oud Over te Loenen aan de Vecht, de eigenaar van het pand, dat bewoond wordt door de heer Schriek:

“In het midden van de gevel, die langs de weg naar de Horstermeerpolder strekt is een gat ontstaan door verwijdering van een of meerdere stenen, wat natuurlijk die muur aanzienlijk moet verzwakken. Waar genoemd perceel aan de openbare weg grenst en het verkeer daar overlast en gevaar van zou ondervinden, verzoeken wij U maatregelen te nemen, zodat de verergering van deze toestand verhinderd wordt en het gat in de muur wordt hersteld. B. en W. te Ned. den Berg.”

J. Vriens stuurt een bericht dat aan het verzoek aangaande het perceel van J. Schriek, caféhouder te Overmeer is voldaan.

De Herberg anno 2003.

Op 5 maart 1928 vraagt de heer Vriens aan B. en W. om hem vergunning te verlenen voor de verbouwing van zijn perceel te Overmeer, "Plaatselijk

gemarkt C. No.28, overeenkomstig de hierbij in duplo overgelegde tekeningen en omschrijving." Er wordt een grondige opknapbeurt voorbereid. De vergunning wordt verleend.

De heer J. Schapers, en zijn vrouw Catharina Vriens, dochter van de eigenaar, beheren de Meerhoek vanaf 1935.

Het is toch mooi, dat een gebouw, dat waarschijnlijk in simpele vorm al bestond in het begin van de 18^e eeuw, (na een paar keer gerenoveerd te zijn) nog steeds bestaat en nog steeds een horecagelegenheid is.

Met veel dank aan Els Joosse-van Damme en Jan Baar voor informatie en advies en aan de heer A. Schriek en Cees van Huisstede voor informatie.

Bronnen:

ORA 1723-1732- 3351-3352-3353-3355-3356-3357.

Notarieel Archief tot 1843, bestanddeel 5350 nr. 127, 5357, nr. 1223, 1236, 1250.

RAU 23 febr.1828, 2 aug.1833, 11 juni 1836.

Schout en Schepenen Ned. den Berg 26-10-1758, 29-11-1759.

Veiling Herberg Procesverbaal. Nr.124.

Notaris Decker te Weesp 8- 03-1828, verkoopcontract.

Notaris Dirk van der Horst 28-02-1856, testament.

GANdB SAGV, Hilversum.

Gooi en Eemlander.

EEN VAANDEL VOOR DE LANDSTORM

Jan Baar

Een foto en een krantenbericht

Werinon 19, oktober 1995:

“-Foto Bijeenkomst Vrijwillige Landstorm in het oude Gemeentehuis, ca 1930 - Mevr. Voorn-Oosterbroek”

Dit was de omschrijving van een van de vele schenkingen in 1995. Een mooie, duidelijke, oude foto op hard karton met wat rafelige randen. Alie Voorn wist alleen nog te melden, dat “de man met de snor” haar vader, Evert Oosterbroek was.

Jaren later, februari 2003, gelezen in de Gooi- en Eemlander van donderdag 27 sept. 1928:

Nederhorst den Berg

“De komende Nationale Landstormdag wierp ook in ons stille dorp zijn schaduw vooruit. Een twintigtal leden van de B.V.L. hadden zich aangemeld om dien dag mee te gaan naar de Residentie. Men kwam echter tot den overtuiging, dat onze afdeling zich niet waardig zou kunnen vertonen voor H.M., als ze geen afdelingsvaandel met zich voerde. Daarom sloegen de leden zelf de hand aan den ploeg, ze bezochten eenige ingezetenen en dankzij milde bijdragen, kon de bewerking aan Mej. Reeskamp, alhier, worden opgedragen. Vrijdag j.l. bood in het Gemeentehuis de Burgemeester Graaf Schimmelpenninck namens de burgerij het vaandel aan.

Een flink aantal landstormers was opgekomen om bij deze plechtigheid aanwezig te zijn. De burgemeester sprak een woord van welkom, wees op de betekenis van de B.V.L., wees op de betekenis van de reis naar Den Haag, die ditmaal in onderscheid met 1918, een vredestocht mocht zijn en sprak den wensch uit, dat de afdeling lang mocht bestaan, maar nooit daadwerkelijk zou behoeven op te treden. Daarna overhandigde hij het vaandel aan den pl. Leider, den heer C. de Bree. Deze aanvaardde het met een enkel woord, dankte den Burgemeester voor zijn bemoeiingen in deze en gaf de verzekering, dat ook onze afdeling steeds, als het moest, tot steun van het wettig gezag, bereid was alles op te offeren.

Toen nu het vaandel ontrold werd, kon ieder er zich van overtuigen, dat het een waar eenvoudig kunstwerk was en dat dan ook de woorden van dank aan Mej. Reeskamp gebracht, ten volle verdiend waren.

Nadat de eerewijn was rondgeschonken en een foto van de aanwezigen gemaakt, met het nieuwe vaandel midden in, gingen allen huiswaarts met de blijde overtuiging, dat ons dorp nu geen slecht figuur maken zal te midden der andere opmarcherende afdeelingen.”

Het zal niet vaak voorkomen dat het vastgelegde op een foto, na een zo lange tijd, zo verduidelijkt wordt.

“De revolutie die niet doorging”

Het einde van de Eerste Wereldoorlog in oktober 1918 zorgde voor erg veel onrust in heel Europa. In Rusland en Duitsland woedde de revolutie, overal waren spanningen, onlusten en revolutiedreigingen. Zo ook in Nederland. Wilde stakingen en demonstraties waren aan de orde van de dag en op 25 oktober kwamen soldaten op de Veluwe in opstand tegen het gezag. Velen vreesden dat de Duitse revolutie naar Nederland zou overslaan. De socialisten onder leiding van Pieter Jelles Troelstra schatten de situatie zo in, dat er kansen waren om in het Koninkrijk der Nederlanden tot grote staatkundige veranderingen te komen. Op 12 november 1918 predikte Troelstra de revolutie, hij deed een poging veranderingen af te dwingen onder de druk der omstandigheden. De regering besloot militaire troepen

naar de meest bedreigde punten in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag te sturen. Ook werd besloten de Vrijwillige Landstorm te mobiliseren, want niet alle bestuurders vertrouwden het leger helemaal. “Velen zullen bereid zijn het Koningshuis te verdedigen, maar moeten een kern hebben, waarom zij zich kunnen scharen. Deze kern zien we in de Vrijwillige Landstorm, welks leden spontaan uit eigen beweging de roepstem van Koningin en Vaderland in 1914 hebben gevolgd en die trouw zijn, daarvan zijn we overtuigd. Met een kleine tot het laatste bereide troep doet men veel.” Landstormers uit het hele land trokken naar Den Haag. In het hele land werden regeringsgetrouwe demonstraties en vergaderingen georganiseerd. De Landstorm was opgericht in 1914 en bestond uit vrijwilligers, die in tijden van nood de regering bij zouden moeten staan en verdedigen. Ook de in 1914 opgerichte Burgerwacht speelde in diverse steden een rol.

Twee dagen na het optreden van Troelstra was het duidelijk, dat de revolutie hier niet doorging, maar de treinen bleven nog Landstormers naar Den Haag voeren. Al of niet spontane massale manifestaties van trouw aan Koningin en Vaderland barstten alom los. Op 18 november 1918 werd er in de Hofstad een grote huldebetoging georganiseerd. Koningin Wilhelmina en prinses Juliana maakten een rijtoer door de stad en onder massale toejuichingen en aanhankelijkheidsbetuigingen spanden enthousiaste Landstormers de paarden van de koets uit en trokken het koninklijke rijtuig verder over de Maliebaan. Dat dit uitgebreid ge oefend was, werd pas later algemeen bekend.

De dreiging van revolutionair geweld was volkomen geweken. Het hoofddoel van de Vrijwillige Landstorm was het bijstaan van de regering in ernstige en moeilijke tijden, als verkeerde elementen in de maatschappij, de woelige toestanden probeerden uit te buiten om het gezag omver te werpen. Dan moesten de leden paraat staan, de regering ondersteunen en zich scharen om de troon van Oranje.

Het devies van de B.V.L. luidde: “Als het moet”

“Als het moet, als het moet
Stellen w'ons ten sterken stoet
Staan we pal met mannenmoed
Keeren we den rooden vloed
Voor Oranje, vroom en vreed.”

Regeringstrouw in Nederhorst den Berg

Ook in Nederhorst den Berg hadden de gebeurtenissen in Europa, in Den Haag en in Rotterdam indruk gemaakt. Op vrijdag 6 december 1918 werden alle ingezetenen opgeroepen voor een bijeenkomst, waar afhankelijkheid aan het Vorstenhuis en steun aan de regering betuigd kon worden. Tegen zes uur stroomde de zaal van de R.K. Volksbond aan de Voorstraat (nu nr. 2), naast de Hervormde Pastorie, vol. Velen konden er niet meer in en noodgedwongen trokken deze, ongetwijfeld enigszins teleurgesteld, naar de Warinschool aan de Voorstraat achter nummer 49 a. (nu 12/13). Burgemeester Frederik Heierman, Kasteelheer Godert van Lynden, pastoor G.W. van der Burg, Ds. Siddré en Ds. Bouwman waren aanwezig. Na gebed, toespraken en gezang werd een telegram met woorden van afhankelijkheid verstuurd aan Hare Majesteit. De pastoor sloot beide bijeenkomsten. De baron had ervoor gezorgd, dat de zalen elektrisch verlicht waren.

Aan de oproep van de regering om Vrijwillige Burgerwachten te vormen werd gevolg gegeven.

Veel ingezetenen gaven gehoor aan de oproep van de burgemeester voor een eerste bijeenkomst op 12 februari 1918. Uiteindelijk gaven 49 personen zich op voor de gewapende of de ongewapende Burgerwacht, afd. Nederhorst den Berg. De volgende dag al werd een bestuur gevormd. In augustus 1919 waren er 30 ongewapende en 30 gewapende burgerwachten. Ook was er een vliegend vendel van 10 burgers gevormd, dat onder leiding stond van de heer C. de Bree, hoofd van de Christelijke Nationale School aan de Dammerweg.

Op 23 oktober 1919 was er een propaganda-avond van de Landstorm-commissie om te komen tot een Bijzondere Vrijwillige Landstorm, afdeling Nederhorst den Berg in café Den Berg bij de brug. De zaal was afgeladen vol toen burgemeester Heierman de aanwezigen welkom heette. Daarna opende Ds. Siddré de vergadering met gebed. Twee sprekers hielden een korte redevoering, waarin de revolutionaire woelingen aan de orde kwamen; zij waren van mening, dat dankzij het Huis van Oranje de situatie hier nog vrij gunstig genoemd kon worden, maar de vernielzucht en de dreiging van geweld, de revolutiezucht en aantastingen van het wettig gezag bleven dreigen. De heer J. Blok dankte de sprekers en de aanwezigen zongen tenslotte staande het Wilhelmus.

De Bijzondere Vrijwillige Landstorm en de Burgerwacht

De BVL, afdeling Nederhorst den Berg, werd op 1 november 1919 opgericht. Al gauw werden er schietoefeningen georganiseerd voor de zowat 60 leden, waarvan er 50 ex-militair waren. Op de terreinen achter de R.K. kerk klonken regelmatig op zaterdagavond de oefenschoten.

Er waren contacten met de Gewestelijke Landstormcommissie in de Stelling van Amsterdam en er werd aan schietwedstrijden in de regio deelgenomen. Bij de wedstrijden van 27 september 1921 werd plaatselijk leider C. de Bree eerste en Evert Oosterbroek vierde. De prijzen bestonden uit medailles en kunstvoorwerpen.

Op 1 oktober 1921 werd er weer een propagandavond van de Landstormcommissie voor de Stelling van Amsterdam in het dorp gehouden. Ook de inwoners van Nigtevecht waren uitgenodigd. Tijdens de bijeenkomst werden er gedenkplaten uitgereikt aan landstormers, die een bijzondere prestatie geleverd hadden.

Vanaf 1919 was de Vereniging Vrijwillige Burgerwacht, waarvan C. de Bree ook voorzitter was, eveneens actief. Er werd geoefend op het plein voor het kasteel. De doelstellingen en activiteiten van de Burgerwacht lagen heel dichtbij die van de BVL. Er zullen dus wel de nodige wrijvingen en competentiegeschillen geweest zijn. In juli en september 1922 hielden de twee verenigingen wel gezamenlijke schietwedstrijden in de tuin van de R.K. pastorie voor die leden, die de oefeningen trouw hadden bijgewoond. Willem Hendrikse maakte een nieuwe schietschijf en er was een prijzenpakket van f40,- beschikbaar. Voorzitter en plaatselijk leider De Bree werd eerste met 132 punten, Piet van Schaik tweede met 125 punten en Evert Oosterbroek veroverde de derde prijs met 121 punten. Hij kreeg voor deze prestatie f7,50.

De Burgerwacht werd 17 augustus 1923 opgeheven. Een aantal leden zal ongetwijfeld overgestapt zijn naar de BVL, als ze er al niet lid van waren.

In mei 1925 organiseerde de BVL een "lichtbeeldenavond" in café Bornhijm. Ook werden jubileumgedenkplaten uitgereikt aan leden en "hunne dames". De burgemeester was van mening, dat de afdeling te veel "in sluimering" verkeerde. Toch werden er 13 nieuwe leden ingeschreven.

In de Gemeenteraadsvergadering van 14 november 1931 kwam de subsidie voor de Landstorm aan de orde. De BVL kreeg f15,- subsidie, de rest

van de aanvragers kreeg niets. Raadslid Henk Dolman (SDAP) hekelde in felle woorden dit besluit: "... dat hier de Zang, de Veiligheid en de Volksgezondheid de vlag moeten strijken voor het gedrocht, dat men met den geweldigen naam van Landstorm betitelt. Alle aanvragen om subsidies worden verworpen, maar alleen wordt er iets gegeven voor den Landstorm, terwijl ieder minachtend zijn schouders ophaalt voor dat gedoe". Dolman en D.O. de Vries (Onafhankelijk) stemden tegen deze subsidie.

"Crescendo" geeft acte de présence bij de intocht van burgemeester Mr. W.I. Doude van Troostwijk in 1924.

In 1932 bestond de BVL in Nederland 13 jaar. Het ledental bedroeg toen bijna 75.000 leden, waarvan 10.000 leden tussen de 40 en de 50 jaar waren. Die vormden de eigenlijke reserve, die alleen in uiterste nood opgeroepen zou worden.

De foto uit 1938 laat de BVL zien in oude uniformen. De Landstormers marcheerden mee in de optocht tijdens de viering van het 40-jarig regeringsjubileum van H.M. Koningin Wilhelmina.

In 1938 marcheerde de Bijzondere Vrijwillige Landstorm in oude uniformen mee.

De BVL afdeling Nederhorst den Berg bleef bestaan tot de Tweede Wereldoorlog. Er werd af en toe geoefend op een legakker in de Spiegelpolder. Sommige leden zouden ook als hoofdgeleider of geleider bij een eventuele evacuatie moeten optreden.

De foto en de Landdag van 1928

Regelmatig werden er Nationale Landdagen van de Landstorm gehouden in Den Haag. In 1928 leefde de Landstormgedachte nog volop in Nederhorst den Berg. Op de Nationale Landdag in Den Haag mocht de Bergse afdeling natuurlijk niet ontbreken, temeer daar het een tienjarig jubileum betrof. “t Is nu tien jaar geleden, dat Mr. Troelstra, wiens hoofd op hol was gebracht, door wat hij over onze Oostergrenzen zag gebeuren in de woelige novemberdagen van 1918 zijn onbezonnen, wilden greep naar de macht deed”, stond er in “Op den Uitkijk” van 13 oktober 1928 te lezen. Deze keer kon het gelukkig meer een “vredestocht” worden.

De afdeling Nederhorst den Berg wilde zich blijkbaar duidelijk manifesteren op de wapenschouw in de Residentie. Vandaar het idee om een vaandel te laten maken. Zeer veel afdelingen zullen al zo'n vaandel gehad hebben. Dankzij "de milde bijdragen" van enige ingezetenen kon dit gerealiseerd worden. Juffrouw Reeskamp, bewaarschoolhoudster aan het Achterdorp (Kerkstraat 2) en onderwijzeres in de Nuttige Handwerken aan de OLS onder aan de kerkheuvel, maakte "een eenvoudig kunstwerk".

Juffrouw Reeskamp.

Op vrijdag 21 september 1928 vond de plechtige overhandiging van het vaandel plaats. Burgemeester Graaf Schimmelpenninck, met ambtsketen om, was sinds korte tijd burgemeester van Nederhorst den Berg als opvolger van Mr. W.I. Doude van Troostwijk. Hij bood het vaandel aan namens de burgerij. De burgemeester werd vergezeld door zijn echtgenote. Plaatselijk leider De Bree, met sigaar, zit tussen de burgemeester en zijn vrouw. Hij zal het vaandel met groot genoegen aanvaard hebben. De Bree vervulde vele functies in de gemeenschap van Nederhorst den Berg. Zo was hij secretaris van de woningbouwvereniging "Goed Wonen", lid van de gemeentelijke Schoolcommissie, bestuurslid van de afdeling van het Centraal Genootschap voor Uitzending van zwakke kinderen naar een herstellingsoord, directeur van de Gereformeerde Zangvereniging "De Lofstem", oprichter van de VVV, afdeling Nederhorst den Berg, penningmeester van "Het Witte Kruis"

en plaatselijk historicus. Hij schreef bijvoorbeeld een gedegen artikel over de buitenplaats Petersburg, dat in 1928 verscheen in het Jaarboekje van Niftarlake en dat later door J. Krol in zijn "De Geschiedenis van Nederhorst den Berg (1949) als "Petersburg contra Nederhorst" werd opgenomen, echter zonder duidelijke naamvermelding. De Bree stierf in 1934 na een langdurige ziekte op de leeftijd van 47 jaar.

De man linksachter met de ruige haardos is Evert Oosterbroek (1881-1937). Hij werkte o.a. als loswerkman, fabrieksarbeider en bleker. Hij was ook lid van de Burgerwacht en een goed schutter.

De aanbieding van het vaandel vond plaats in het Gemeentehuis aan de Voorstraat (nu Voorstraat 4). De kamer is goed vol met de BVL-leden en de genodigden. Op de achtergrond is de "Gemeentekast" te zien en rechts een stukje van de oorkonde voor Constantia J.A. Warin, aangeboden door de bevolking bij gelegenheid van haar 75-jarig jubileum als Ambachtsvrouw in 1900.

Het vaandel, waar alles om draaide, is helaas niet echt goed te zien. Wij kunnen niet beoordelen, of het echt "een waar eenvoudig kunstwerk" was. Maar de dankwoorden aan het adres van Juffrouw Reeskamp zullen ongetwijfeld echt gemeend zijn.

De correspondent van de Gooi- en Eemlander beschreef in februari 1920 het interieur van de Raadszaal:

"Te half twee verzamelden we ons dan woensdagmiddag in het Sanhedrin van Nederhorst den Berg. Wel sober mag de zaal genoemd worden, waar zooveel wijsheid wordt gelucht. Aan de wanden, die wel eens van een nieuw papiertje voorzien mogen worden, hangen behalve de beeltenis van onze geëerbiedigde koningin, twee foielelijke schilderstukjes, terwijl aan het chocoladekleurig plafond een kostbare elektrische kroon hangt, welke in dit milieu volstrekt niet past! Een oud kabinet, dat den naam draagt van "gemeentekast", een tafel en stoelen maken met de kachel het ameublement uit, terwijl de voeten van de Edelachtbaren rusten op een karpert, dat door zijn vele figuren en lichte kleur vloekt."

Veel zal er in 1928 niet veranderd zijn. Het plafond zal een keer gewit zijn, de muren voorzien van een nieuw behangetje en misschien zal de brandkast, geschonken door de sinds kort vertrokken burgemeester Doude van Troostwijk bij zijn afscheid, al een plaats gevonden hebben in raadszaal of secretarie.

De Landdag van 1928 werd een succes. Het blad "Op den Uitkijk" gaf een enthousiast verslag: "Wat 'n dag is dat geweest! Tusschen de twintig- en dertigduizend fiksche mannen uit alle streken van ons land waren naar Den Haag getogen, om door hun tegenwoordigheid aldaar en door hun defilé voor de koningin, te demonstreren hun onveranderlijke, stugge, koppige liefde mag je haast wel zeggen,..... voor Oranje en voor de orde". Pal voor koningin en vaderland, voor orde en recht. Hoe de twintig Bergse Landstormers deze dag in Den Haag beleefd hebben en of hun splinternieuwe vaandel opgevallen is in de grote massa, laat staan welke verhalen zij bij thuiskomst vertelden, is niet te achterhalen. Zeer waarschijnlijk zullen zij er van overtuigd geweest zijn, dat zij een bijzondere dag beleefd hadden, een dag om niet gauw te vergeten.

Dank zij de schenking van Alie Voorn en het verslag in de Gooi- en Eemlander kunnen wij ons een klein beetje inleven in het gebeurde en is de dag niet helemaal vergeten.

Gegevens:

Gooi- en Eemlander: 6 dec. 1918/12 febr. 1919/9 aug. 1919/28 febr. 1920/14 mei 1921.

Gooische Post: 6 mei 1925/16 mei 1925.

Dr.H.J. Scheffer: November 1918. Journaal van een revolutie die niet doorging.

A.C. de Gooyer: Het beeld der vad'ren.

SAGV GANdB. Archief der Vereniging Vrijwillige Burgerwacht van 1919 t/m 1923.

W.J. van Deutekom: Nederhorst den Berg tijdens de oorlog 1940-1945.

ER WASCH EENS.... DE OORLOG (slot)

De witwasserijen in Nederhorst den Berg tijdens de Duitse bezetting
1940-1945

Monique Klarenbeek

De wasserijen tijdens de bezetting

“Als men de verschillende wasindustriëlen in Nederhorst vraagt naar de invloed van de tijdsomstandigheden op hun bedrijven dan klinken de antwoorden niet al te pessimistisch. Vanzelfsprekend zijn en worden nog moeilijkheden ondervonden. De rantsoenering van zeep bracht in den beginne enige bezwaren met zich mee maar ook hiervoor zijn geleidelijk vervangingsmiddelen ingevoerd en ook wordt zeep nog in beperkte mate verstrekt, al is dit kwantum lang niet voldoende om op de gebruikelijke manier te werken. Maar een Nederlandsche zakenman weet zich door heel wat moeilijkheden heen te slaan en zo hebben zich ook te dezen opzichte de Nederhorst den Bergse exploitanten van wasserijen aan te passen aan de eisen van het heden. De bestelauto's rijden met generators, sommige met gas en andere worden met turf en hout gestookt. In elk geval....de klanten worden op tijd bediend en dit is een factor, welke onder de gerezen moeilijkheden toch heel wat gewicht in de schaal legt.¹

In navolging van de algemene oproep van de minister-president, verkondigde ook de Federatie voor de Waschindustrie op 20 mei 1940 dat “het normale leven zoo snel mogelijk moet worden hervat”. Er werden suggesties gegeven voor de omgang met het personeelstekort en het verbod op benzinegebruik. De handkar en de paardenwagen, de bakfiets en de houtgasgenerator voor de auto waren alternatieven die in het vakblad besproken werden. De bedrijven mochten niet worden stopgezet en het personeel niet ontslagen. Er mocht eventueel 36 uur gewerkt worden met aanpassing van loon. De grootste problemen gaf de zeepdistributie. Niet alleen de schaarste aan zeep, maar ook het extra werk in verband met de invoering van het bonnensysteem². Het kort voor de oorlog ingerichte proefstation van de vakorganisatie boog zich over oplossingen voor het vetloos wassen. Er was informatie over wassen met waterglas en soda, maar een echte oplossing kwam er tijdens de bezetting niet³. Eind 1941 gingen de verschillende vakverenigingen op in de “Vakgroep Witwasserijindustrie”, onderdeel van de Bedrijfsgroep “Textielindustrie” en

in 1942 verschenen de eerste verordeningen over de wasbezorging bij joden. In verband met de paperschaarste werd het laatste vakblad uitgegeven in juni 1943 en ook werden er geen notulen meer gemaakt.⁴

Wasserij Vecht en Dijk aan de Dammerweg, net na de oorlog.

Nederhorst den Berg telde aan het begin van de oorlog 13 wasserijen. De meeste waren middelgrote bedrijven met rond 20 medewerkers. Er waren enkele bedrijven met minder dan 10 medewerkers en een grote wasserij met meer dan 50 werknemers. Vaak waren alle gezinsleden van een familie bij dezelfde wasserij in dienst. Van de wasserij-familie waren ook alle gezinsleden in het bedrijf werkzaam.⁵ De wasserijen in Nederhorst den Berg gingen inderdaad door met het geadviseerde dagelijkse leven en zochten creatief naar oplossingen voor ontstane problemen. De inundatie was voor het grootste gedeelte aan hen voorbij gegaan. De bedrijven lagen in het hogere gedeelte van het dorp en hooguit stond het kleine stukje tuin van de wasbaas zelf onder water. Na de afkondiging van het verbod op verbruik en aflevering van motorbrandstof in mei 1940, adviseerde de overheid het

gebruik van handkar, bakfiets en het vervoer over water. Ondernemingen met meer dan één voertuig mochten er maar één gebruiken⁶. Naar aanleiding hiervan sloten de wasbazen zich aaneen en kon de burgemeester al op 27 mei 1940 aan de verantwoordelijke Ortskommandant berichten: “...dat de waschindustrieeleu gezamenlijk hunne waschgoederen naar Amsterdam zenden per schip. Voor de verdeeling over de stadswijken hebben zij daar drie auto’s nodig. Deze auto’s geven hunne lading over aan bakfietsen.”⁷

De boot naar Amsterdam voer vooreerst dagelijks, want in Nederhorst reden geen bussen en een spoorverbinding was niet aanwezig.

Maar naarmate de bezetting voortduurde werd het brandstofprobleem steeds nijpender. Al in september van het eerste bezettingsjaar werd meegedeeld, dat benzine alleen nog verstrekt werd ten behoeve van de voedselvoorziening en de volksgezondheid⁸. De wasserijen moesten met een andere oplossing komen en een aantal auto’s werd omgebouwd met een gasgenerator. Een wasbaas herinnert zich: “De wagens hadden er een karretje achter, een generator heette dat. Maar het duurde uren voordat ‘s morgens de auto’s konden starten, vooral in de winter. De generators werden met houtblokjes gestookt. Als de auto eenmaal liep gingen er wat kolen bij, die gingen wat langer mee, maar toch ook weer van die generatorblokjes. Zakken vol gingen mee naar de stad. Moordend was dat en je werd er zo zwart als roet van⁹.”

Maar de auto’s reden en de was, die eens per week uit Nederhorst den Berg opgehaald werd, kon over de wijken verspreid worden. Totdat de vuile was weer werd opgehaald om naar de boot gebracht te worden, bleven de wagens in Amsterdam om brandstof te sparen.

Het vervoer over water leverde problemen op in de strenge winter van 1941-1942 en later tijdens de bezetting voer de boot nog maar eens per maand. Aan het eind van 1944 gaf de enige wasbaas, die zijn bedrijf nog draaiend hield, de was met de melkboot van een boerderij mee. Toch kon tot ver in de bezetting het vervoer over water de transportproblemen, veroorzaakt door het brandstofgebrek, opvangen. Of er in de loop van de oorlog veel van de 29 wasserijvrachtwagens zijn gevorderd, is niet duidelijk. De ooggetuigenverslagen spreken elkaar tegen en de officiële papieren melden slechts één gevorderde wasserijwagen. Waarschijnlijk zijn de meeste vrachtwagens naar Nederhorst teruggebracht en verborgen gehouden tot na de bevrijding. Van de bakfietsen werd er één als gevorderd gemeld. Ook hier lijken vorderingen op grote schaal niet voorgekomen te zijn en behielden de

wasserijen voor het grootste gedeelte hun transportmiddelen, ook al konden deze niet ingezet worden.

Om te wassen is zeep nodig, maar zeep was een groot probleem tijdens de bezetting. Ook de door de vakorganisatie genoemde alternatieven waterglas en soda werden schaarser. Helaas is er weinig informatie te vinden over de gebruikte alternatieven van zeep in de wasindustrie, alleen een opmerking van een wasbaas over deze schaarste: *“Chemicaliën waren er genoeg. Want die handelaren verkochten liever aan hun klanten dan dat de Duitsers daar beslag op legden. Burgemeester Brouwer zou mij niet lastig vallen als ik een week in de maand de fabriek liet draaien. Dat maakten wij bekend op het raam van de winkel in Amsterdam. We verkochten daar sodawater en flessen chloorwater, daar het niet meer in de winkel verkocht werd.”* De NSB-er Brouwer was sinds april 1943 burgemeester in Nederhorst den Berg. Hieruit blijkt, samen met andere gegevens, dat de wasbaas over begin 1944 spreekt. Verder herinnert hij zich *“De CCB nam wat soda in beslag, maar raadde mij aan me op Art. 16 te beroepen en hij vroeg of zijn vrouw evengoed wat bleekwater en sodawater mocht blijven kopen. Ik werd vrijgesproken en ging naar het politiebureau om mijn in beslag genomen goederen terug te halen.”* Uit dit verhaal blijkt, dat er een tamelijk open handel in soda en bleekwater was. Zelfs de burgemeester en de CCB schenen deze handel niet hard aan te pakken. Daar er in de omtrek zoveel chemicaliën te verkrijgen waren, is het niet verwonderlijk dat dit geen gespreksthema was. In Nederhorst den Berg lijkt een soda- of chloorschaarste, net als een voedselschaarste, niet aan de orde. Er was vaak wel een oplossing te vinden en de ondernemers konden zo hun bedrijven nog enige tijd laten draaien.

De brandstofschaarste voor de machines was een groter probleem voor de wasserijen. De kolen werden schaars en gingen op de bon. Tot april 1942 konden de wasserijen zich nog redden met de kolentoewijzingen, daarna werd het problematisch. De toegewezen hoeveelheid steenkool werd niet of in onvoldoende mate geleverd¹⁰. Er was wel turf en hout te organiseren, maar dat werd ook steeds moeilijker. De al bovengeciteerde wasbaas herinnert zich de moeilijkheden om brandstof te vinden: *“takkenbossen van iemand uit Ankeveen gekocht en turfstof uit Bussum”*. Vermoedelijk spreekt hij hier van zomer 1943. De machines draaiden nog maar één keer per week en later maar eens per maand en vanaf begin 1944 helemaal niet meer. Zowel de brandstofschaarste voor de machines als het brandstoffekort voor het

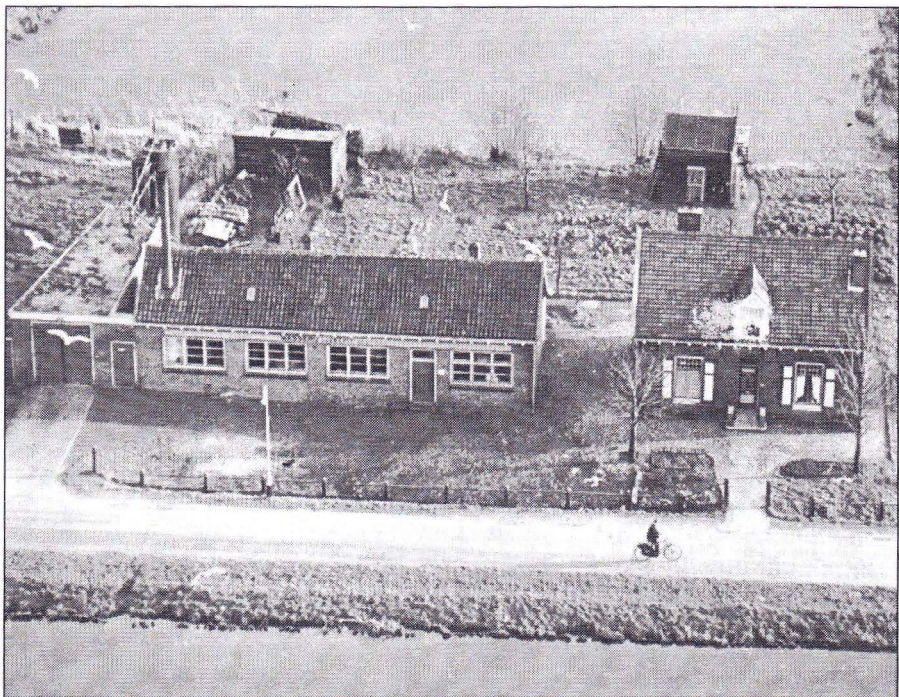
transport braken de wasbazen op. *“In de oorlog was het moeilijk met stoken want kolen waren op de bon. Als alternatief hadden wij hout. In de oorlog lag alles anderhalf jaar plat. Dat was een grote strop”* In verband met de brandstofschaarste moesten de meeste ondernemers hun bedrijf begin 1944 stilleggen.

De mobilisatie van 1939 bracht de wasserijen in de problemen door het wegvallen van personeel. Maar na de capitulatie van Nederland in mei 1940 kwamen de mannen weer terug, vulden de gaten en werkten de opgelopen achterstand weer weg. De beginjaren van de oorlog hadden, wat betreft de personeelsvoorziening weinig effect op het functioneren van de wasserijen. Door de komst van joodse onderduikers kwam er zelfs extra personeel. Zoals al genoemd deed de oproep tot krijgsgevangenschap in april-mei 1943 meer stof opwaaien. Onder de dorpsgenoten die dit aanging waren verschillende wasserijbedienden. Deze doken vaak onder bij hun werkgever en bleven doorwerken. Anderen werkten verder onder valse naam en met valse papieren. Officieel waren deze personen voor de krijgsgevangenschap weggehaald, maar toch nog aanwezig. De mate waarin dit gebeurd is, is moeilijk na te gaan, maar als wij uitgaan van het verslag van J. Krol, de toenmalige gemeentesecretaris, gebeurde dit op grote schaal¹¹. Zo werd het legale personeelstekort in de wasserijen aangevuld uit het illegale personeelsbestand.

Hierdoor kregen de wasbazen in verschillende mate met het verzet te maken. Sommige namen duiken telkens weer op, andere af en toe of helemaal niet. De wasbaas van een van de grotere wasserijen werd zes weken in Amsterdam vastgezet en verhoord in verband met de vondst van een radio en het niet toelaten van een NSB-spreker in zijn wasserij. Het was voor hem onmogelijk de spreker toe te laten, vanwege de vele onderduikers die voor hem werkten. Bij een andere wasserij bevond zich aan het einde van de bezetting zelfs een wapendepôt van de Binnenlandse Strijdkrachten.

Naarmate de machines door brandstofgebrek minder gingen draaien, werd er ook minder verdiend. Zoals vermeld stonden bij sommige bedrijven de machines al begin 1944 stil, anderen draaiden nog beperkt. Door de arbeidsintensiviteit van de wasserij-industrie maakten personeelskosten het grootste deel van de kosten uit. In Nederhorst den Berg waren deze kosten zelfs nog hoger door de relatief hoge lonen in vergelijking met de rest van Nederland. Omdat er van overheidswege alles aan gedaan werd om de band

werknemer-werkgever te behouden, werden de wasserijen verplicht bij stilstand wachtgeld uit te keren. Dit betekende, dat zonder inkomsten 60 tot 85 % van het loon moest worden uitbetaald, wat voor de wasindustriëlen een zeer kostbare aangelegenheid was¹². In september 1944 werd door de wasbazen subsidie aangevraagd. Vooreerst werd 50% van de uit te betalen wachtgeld door de gemeente vergoed. Al snel vroegen de wasserijen verhoging van de subsidie tot 80%, omdat er al langere tijd niets was verdiend. Sommige wasserijen raakten hierdoor in financiële moeilijkheden en de nieuwe subsidieaanvraag werd eind februari 1945 ingewilligd. Voor enkele wasserijen was het ook niet mogelijk de overgebleven 20% op te brengen, zij waren niet meer in staat ook maar iets uit te keren en in april, kort voor het einde van de oorlog, moesten zij zich aanmelden voor de rijkswachtgeldregeling, waarmee alle lonen door de staat vergoed werden. Uiteindelijk werd in 1944 voor 187 werknemers subsidie aangevraagd. De wasbaas en zijn verwanten 2de graads kwamen niet voor subsidie in aanmerking.

Wasserij "De Vecht" van Barmantloo aan de Dammerweg omstreeks 1950.

Maar het einde was dichtbij en na de bevrijding kon er met de opbouw begonnen worden. De machines waren er nog en ook het personeel was voor het grootste gedeelte nog inzetbaar. Onder de mannen die tijdens de razzia van 14 januari 1945 waren opgepakt, waren enkele wasbazen en wasserijbedienden. Zij keerden in de loop van juni 1945 weer terug. Net als overal in het dorp, kwamen ook bij de wasserijen de voor de bezetter verstopte zaken weer boven tafel. De verborgen gehouden auto's kwamen overal vandaan en zeker één wasserij kon, met achtergehouden brandstof, zelfs al zeer snel aan de slag. Iedereen mocht weer uit de schuilplaatsen komen en er bleek een groot aanbod van wasgoed te zijn. Hoewel grondstoffen, zoals zeep, nu moeilijker te verkrijgen bleken te zijn, dan tijdens de bezetting, konden de wasserijen weer met volle kracht draaien.

Samenvatting

Het leven werd na de capitulatie van Nederland in mei 1940 snel weer opgepakt. De wasbazen waren creatief in het overwinnen van de door de bezetting ontstane hindernissen. Het transportprobleem door de brandstofschaarste werd gemeenschappelijk opgelost door gebruik te maken van alternatieve, brandstofarme vervoersmiddelen. Voor de machines was er nog lange tijd hout en turf te verkrijgen. Begin 1944 was er helemaal geen brandstof meer voor handen en werd zowel vervoer als het doordraaien van de machines onmogelijk. De meeste bedrijven staakten hun activiteiten. Zonder inkomsten raakten veel bedrijven in problemen door de wachtgeldregeling. De overheid moest al snel inspringen met subsidies om de lonen door te kunnen betalen. Na de bevrijding kon er al snel weer gewassen worden, omdat het grootste gedeelte van de produktiemiddelen nog intact was en ook het personeel nog aanwezig was. Sommige bedrijven hadden uit voorzorg zelfs brandstof achtergehouden en konden meteen aan de slag.

Noten

- ¹ Krantenartikel uit een onbekende krant (1942)
- ² *Er wasch eens...*, Jubileum-uitgave Nederlandse Vereniging voor Wasserijen, (Eindhoven 1983), 84
- ³ Ibidem, 55
- ⁴ Ibidem 85-86
- ⁵ Zie voor kwalificatie bedrijfsomvang: Van den Bosch, *Wasserijen* 10
- ⁶ SAGV NdB 59

- ⁷ Ibidem
⁸ Ibidem, Brandstoffen, Vloeibare brandstoffen
⁹ Herinnering Interview J. Snel, Nederhorst
¹⁰ SAGV NdB 59, Brandstoffen
¹¹ Krol, *Nederhorst*, 242-244
¹² SAGV NdB 74, Wachtgeldregeling

Literatuuropgave:

- Baar, Jan, "*De klerenblekers van Nederhorst den Berg*", in, *Van Blekerij tot Wasindustrie* (Nederhorst den Berg 1992)
 Baar, Jan, "*Van bleker naar wasindustriële*", in, *Van Blekerij tot Wasindustrie* (Nederhorst den Berg 1992)
 Blom, J.C.H., "*Nederland onder Duitse bezetting. 10 mei 1940-5 mei 1945*", *AGN*, 15 (Haarlem 1982)
 Bosch, J. van den, Y. Knoop en J. Vereijken, *Wasserijen* (Zeist 1997)
 Deutekom, W.J. van, e.a.(red) *Nederhorst den Berg in de Tweede Wereldoorlog*, (Nederhorst den Berg 1986)
 Deutekom, W.J. van, *Prentenboek van Nederhorst en herinneringen uit grootmoeders tijd* (Alphen a/d Rijn 1981)
Er wasch eens..., Jubileumuitgave Nederlandse Vereniging voor Wasserijen, (Eindhoven 1983)
 Heijden, Chris van der, *Grijs verleden. Nederland en de Tweede Wereldoorlog* (Amsterdam 2001) 9-17, 399-412
 Jong, L. de, *Het koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, deel 7, Hoofdstuk 1, Verarmend Nederland
 Klemann, H.A.M., *Nederland 1938-1948, het sociaal-economisch leven*, Hoofdstuk 1: Inleiding Klemann, H.A.M., "*Die koren onthoudt, wordt gevloekt onder het volk...*", De zwarte markt in voedingswaren 1940-1948' *BMGN*, 115 (2000) 532-560
 Klemann, H.A.M., "*'Belangrijke gebeurtenissen vonden niet plaats...*" De Nederlandse industrie in 1938-1948' *BMGN*, 114 (1999) 506-552
 Krol, J., *De geschiedenis van Nederhorst den Berg*, (Arnhem 1949)
 Kruijer, G.J., *Hongertochten, Amsterdam tijdens de hongerwinter* (Meppel, 1951)
 Trienekens, G., *Voedsel en honger in oorlogstijd 1940-1945. Misleiding, mythe en werkelijkheid* (Utrecht 1995)

Bronnen:

SAGV NdB; Streekarchief Gooi en Vechtstreek, Gemeentearchief
Nederhorst den Berg.

Archief Historische Kring Nederhorst den Berg.

Archief Wasserij Welgelegen.

Wasserij "Nooitgedacht" van P. Snel aan de Dammerweg.

HEDEN, VERLEDEN EN HOE DE ZONDAG TE BESTEDEN

Gerard Baar

Je kunt op een zaterdag in gedachten de wereld rondgaan zonder Nederhorst den Berg te verlaten. De Oranjevereniging had er aan meegewerkt om 2e Wereldoorloghobbyisten naar het dorp te halen en ze weer te laten vertrekken. In de oorlog- en vredepaauze trad in de muziektent een reïncarnatie van George Forbie op. Hij vermaakte toeschouwers met liedjes die vijftigers al bijna niet meer kennen, laat staan kunnen meezingen. Jammer dat Vera Lynn er niet bij was, maar die had al op zoveel plaatsen in de wereld mannen moed ingezongen, dat zij er niet op zat te wachten in zo'n dorpje op te treden. Vreemd dat dat allemaal heeft kunnen plaatsvinden, nu bijna 60 jaar geleden. Was het ultieme gezagsgetrouwheid? Vermengd met heroïek waaraan alle partijen leden? Een jonge man was verbaasd dat er ook Duitsers in de 'geallieerde' stoet meereden. Oude vijanden, maar de oude legervoertuigen werden bestuurd door jonge Europeanen! In een kort tijdsbestek zie je een lang verleden voorbij trekken, zonder dat er nog een schot gelost wordt.

Ik stond naast een genoeglijk glimlachende generaalachtige landmachtman, die uitstraalde dat hij iedere situatie die zich voor zou doen aan zou kunnen. Dat bleek ook. Hij was door de wol geverfd. Op mijn: "Tjonge, tjonge wat een zanger!", antwoordde hij: "Excuse me. I am English". Hij kwam uit Sussex en zijn vader was van 1939 tot 1945 bij de 'Dad's Army' geweest. Net te oud om Europa te bevrijden, maar jong genoeg om in Engeland zelf inzetbaar te zijn. De man was zes jaar ouder dan ik en was van 1936. Hij had zijn vader niet veel gezien in die jaren, maar wel de verhalen van hem gehoord. Daardoor was hij op jeugdige leeftijd het leger ingegaan en al met achttien jaar in 1954, op Cyprus ingezet. Hij was verbaasd over de felheid van de opgezweepte massa. Makarios was bezig als Grieks-orthodoxe aartsbisschop haat te zaaien tussen zijn aanhang en de Turkse bevolking. Dat resulteerde uiteindelijk in 1974 in een tweedeling van het eiland, een Turks en een Grieks gedeelte en gedwongen verhuizingen. Hij zei verder dat in het Verenigd Koninkrijk alle gezindten al eeuwen goed met elkaar omgaan, alleen in Noord-Ierland heerst een voor hem onbegrijpelijke haat tussen protestanten en katholieken.

Ik vond het wel grappig dat ook hij uit een klein dorp kwam. "Kent U

Hastings?”, vroeg hij. “Ja van ‘Willem de Veroveraar’” beaamde ik. “Ik woon in Battle, vlakbij Hastings.” De wereld is klein want daar ben ik jaren geleden eens op de fiets geweest en heb daar een oudere dame bijna dood zien gaan van het lachen bij het zien van een spotprent. De spotprent in de pub ging over Willem de Veroveraar met daarbij de tekst: “Will, Baby come home, will baby!”

Dat gebrek was er rond 1954 niet in ons dorp. En evenmin leek Den Berg op Cyprus want hervormden, gereformeerden en katholieken kwamen elkaar overal tegen, al kochten ze niet bij elkaars winkeliers. Economen onder u kunnen hun juiste aantallen wel uitrekenen en in een staatje zetten. De enige Hollander die een staatje in de Staat had was Pastoor Rutten. Wierook, processies, missen met ‘vijf Heren’, weggeplukt van andere parochies of uit kloosters. Boze tongen beweren dat er op een zondag zoveel rook uit de kerk kwam dat een brandwacht die de mis niet bijwoonde, bevel gaf om uit te rukken. Toen de brandweer bij de kerk aankwam, begonnen net de klokken te luiden. Het Te Deum Laudamus werd massaal ingezet en Pastoor Rutten kwam de blussers tegemoet met het wijwatervat en -kwast en zegende ook die ‘goddelozen’ om vervolgens stoïcijns de tuin in te lopen met zijn gelovigen.

Er moest gebeden worden. En om twaalf uur werd er gegeten, daarna deed pas de zondagsrust haar intrede.

In 1954 moet het gebeurd zijn. De eerste aanzet tot verstoring van deze zondagsrust. De dominee zou er een week later nog schande over spreken vanaf de kansel. Wat was er gebeurd? Rond 12 uur kwam er vanuit de Oude Vecht bij de bocht bij de Overhoek een speedboot de Reevaart op. Een hels lawaai. De ‘wave’ moet aan de Reevaart uitgevonden zijn, want van Van Olphen tot de brug kwamen naar gelang de snelheid van de boot jong en oud de kaai oprennen. Dampende aardappelen of bitterkoekjespudding in de steek latend om te zien wat er in Godsnaam aan de hand was. Alle hoofden keken richting brug. De zondagsrust-verstoorder kwam van de brug terug met dezelfde lawaaierige snelheid en heeft zelf nooit geweten dat hij ervoor gezorgd heeft dat alle hoofden voor een kort moment allemaal dezelfde kant opkeken. Een ‘paradijselijke’ toestand die even later teniet werd gedaan door het door de eigen voordeur weer terugkeren naar de eigen maaltijd en gebed.

CD-ROM

Door de Historische Kring Nederhorst den Berg is in samenwerking met de Historische Kring Ankeveen 's-Graveland Kortenhoef "In de Gloriosa" en het Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek een DTB cd-rom gemaakt met daarop de klappers van de doop, trouw- en begrafenissen boeken (DTB's) het oud rechtelijk archief (ORA) en akten van indemniteit.

De cd-rom is op bestelling verkrijgbaar voor € 7,— excl. verzendkosten.

<p>Ankeveen Akten van Indemniteit periode 1703-1804 Herv. Dopen 1643 – 1811 Herv. Begraven 1758 – 1788 Herv. Begraven 1700 – 1812 Herv. Begraven 1701 – 1828</p> <p><i>Blaricum</i> Akten Indemniteit periode 1743 – 1811 Rooms Katholiek Overlijden (imp – begraven + recht van successie periode 1695 – 1805</p> <p>'s – Graveland Akten Indemniteit periode 1730 – 1811 Herv. Dopen 1658 – 1812 Herv. Begraven Kerk 1698 – 1829 Herv. Begraven Kerkhof 1731 – 1829 Impost begraven + successie + hervormd begraven periode 1731 – 1811</p> <p>Hilversum Akten Indemniteit periode 1766 – 1817 Dooptinschrijvingen Katholieke Hilversummers in Laren periode 1704 – 1746 en Naarden periode 1672 – 1786 Schepenrol Akten periode 1796 – 1802</p> <p><i>Kortenhoef</i> Akten Indemniteit periode 1694 – 1812 Herv. Dopen 1731 – 1811 Kath. Dopen 1809 – 1813 Herv. Begraven 1769 – 1811</p> <p>ORA (oud rechtelijk archief) Transporten hypotheek periode 1556 – 1772</p>	<p><i>Laren</i> Akten Indemniteit periode 1724 – 1811 Herv. Bergaven 1779 – 1808 RK. dopen 1704 – 1746 RK. Overlijden 1725 – 1811</p> <p>ORA Schepenrol 1674 - 1811 Schepenrol Blaricum 1796 – 1808 Transporten en hypotheek 1723 – 1731 Diverse Schepenakten periode 1703 – 1811</p> <p><i>Loosdrecht</i> Akten van Indemniteit periode 1761 – 1783</p> <p><i>Nederhorst den Berg</i> Akten van Indemniteit periode 1729 – 1811 Herv. Dopen 1639 – 1811 Herv. Begraven 1685 – 1828</p> <p>ORA Notaris Joh. Graskaas 1664 – 1710 Transporten en hypotheek periode 1757 – 1802 Schepenakten periode 1624 - 1773</p>
---	--

Stelsysteemvereisten zijn:

PC 486DX of hoger, 8MB Ram (16 MB aanbevolen) Windows 95 of hoger, SVGA-kaart, cd-romspeler, muis.

Verder dient u in het bezit te zijn van een van de hier volgende tekstverwerkers.

Microsoft 97 (of hoger) of Corel Word Perfect 6 (of hoger) van de volgende spreadsheet programma's Microsoft Excel 97 (of hoger) of Quatro Pro 6 (of hoger).

Overzicht van archieven en klappers betreffende Nederhorst den Berg:

Streekarchief voor Gooi & Vechtstreek,

Oude Enghweg 23, Hilversum, Postbus 9900, 1201GM

Openingsstijden: maandag 9.00 – 13.00 uur, dinsdag t/m vrijdag 9.00 – 17.00 uur.

